

Türkiye'deki Bazı Önemli Odun Dışı Orman Ürünlerinin Tespiti ve Satış Fiyatları Üzerine Etkili Olan Faktörler

Murat Han ERTUĞRUL
Öğr. Gör., Gümüşhane
Üniversitesi, Türkiye
mertugrul@gumushane.
edu.tr

Nuray KAHYAOĞLU
Dr.Öğr. Üyesi.,
Gümüşhane Üniversitesi,
Türkiye
nkahyaoglu@gumushane.
edu.tr

Engin GÜVENDİ
Dr.Öğr. Üyesi.,
Gümüşhane Üniversitesi,
Türkiye
eguvendi28@gumushane.
edu.tr

Osman KOMUT
Dr.Öğr. Üyesi.,
Gümüşhane Üniversitesi,
Türkiye
osmankomut@gumushane.
edu.tr

Özet

Günümüz ormancılığını, orman kaynaklarının sadece odun hammaddesi odaklı yönetiminin yanı sıra odun dışı orman ürünlerinin de önemli bir yer kapladığı bir yönetim anlayışı benimsemektedir. Bu nedenle odun dışı orman ürünlerinin envanterinin yapılması, satış ve pazarlaması gibi konular önemli bir yer kaplamaktadır. Bu çalışmada, Türkiye ormanlarında yayılış gösteren bazı önemli odun dışı orman ürünlerinden 1988-2017 yılları arasında ne kadar ürün elde edildiği, bu ürünlerin tarife bedelleri, tevzi masrafları ve piyasadaki satış fiyatlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma gerçekleştirilirken odun dışı orman ürünleri envanteri, tarife bedelleri, tevzi masraflar, satış masrafları OGM'nin yayınlamış olduğu tebliğ ve ormancılık istatistikleri yardımıyla tespit edilmiştir. Ayrıca üretimi sağlanan bu ürünlerin piyasadaki satış fiyatları, internet yardımıyla yapılan Pazar araştırması neticesinde ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda OGM'nin ürün çeşitliliğini 2000'li yılların başından itibaren genişlettiği belirlenmiştir. Fidan, meyve, tohum, yaprak, çiçek, çiçek soğanı, kök, kök odunu, yağ, reçine, mantar, çalı, dal, sürgün ve kozalak gibi ürünlerin üretimini gerçekleştirdiği saptanmıştır. Bu ürünleri adet, kilogram, ster ve ton olarak sınıflandıran OGM'nin 1988-2017 yılları arasında, adet olarak en fazla ceviz fidanı üretimi, kilogram olarak en fazla çalı üretimi, ster olarak en fazla işlenmemiş yapraklı çubuk ve ton olarak en fazla işlenmemiş defne yaprağı üretimi yaptığı belirlenmiştir. Ayrıca yapılan Pazar araştırması neticesinde OGM'nin belirlemiş olduğu tarife bedelleri ile piyasadaki satış bedelleri arasında önemli bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun temel sebebinin üretim sahalarının pazara uzak olması, ambalajlama maliyetleri, elde edilen ürünün görmüş olduğu işlemler ve ürünün pazara gelene kadar değiştirmiş olduğu aracı sayısının fazlalığı gibi nedenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Odun Dışı Orman Ürünleri, Türkiye, Tevzi Gideri, Satış Fiyatı

Factors Affecting the Determination and Sales Prices of Some Important Non-wood Forest Products in Turkey

Abstract

It adopts a management approach in today's forestry, where forest resources occupy an important place in non-wood forest products as well as wood raw materials-oriented management. For this reason, the inventory of non-wood forest products, sales and marketing issues are an important place. In this study, how much products were obtained between 1988-2017 years from some important non-wood forest products that spread in the forests of Turkey, tariff fees, timing costs, sales costs and sales prices on the market intended. While the work was carried out, the inventory of the non-wood forest products, tariff fees, timing expenses, sales costs were determined with the help of the OGM published notification and forestry statistics. In addition, the sales prices of these products provided in the market have been revealed as a result of market research with the help of the Internet. As a result of the study, it has been determined that OGM has expanded its product range since the beginning of 2000s. It has been determined that the products such as seedlings, fruits, seeds, leaves, flowers, bulbs, roots, root wood, oil, resin, mushrooms, shrubs, twigs, shoots and cones have been produced. OGM, which classifies these products in units, kilograms, ster and tonnes, produced the most walnut saplings, the most shrub production in kilograms, the most untreated leafy bar in ster and the most unprocessed

bay leaf in tons. Production. Also, as a result of market research, there is a significant difference between the tariff fees that OGM has determined and the sales costs in the market. The main reason for this situation is the fact that the production sites are remote to the market, the costs of packaging, the transactions that the product has been passed on, and the excess of the number of intermediaries that the product has changed until it reaches the market.

Key words: Non-Wood Forest Products, Turkey, DispatchExpense, Selling Price

GİRİŞ

Günümüzde ormancılık faaliyetleri arasında yer alan ekonomiye dayalı faaliyetlerin çeşitliliği artmıştır. Türkiye, Asya ile Avrupa'nın arasında kalması ve bir Akdeniz ülkesi olması nedeniyle farklı doğal, kültürel ve biyolojik çeşitliliği bünyesinde bulunduran bir coğrafyaya sahip olup, ekolojik bakımdan çeşitlilik, flora ve fauna bakımından zenginlik ihtiva etmektedir. Çoğunluğu orman ekosistemlerinde olmak üzere 10.000'den fazla bitki türü ve bu türlerin neredeyse 3.000 adeti endemik türdür (Kızmaz, 2000:97). Bu durum neticesinde odun dışı orman ürünleri artan nüfus ile önem kazanmış ve gelişen teknoloji sayesinde toplama ve taşıma gibi faaliyetleri eskiye nazaran kolaylaştırması ile pazarda önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Odun dışı orman ürünleri (ODOÜ), orman köylülerinin ve kırsal bölgelerde yaşayan insanların temel gıda kaynaklarını oluşturduğu gibi (Chamberlain vd., 2002:9) bu alanlara ekonomik anlamda kalkınmasına da katkı sağlamaktadır (Cesaro vd., 1995:28). Odun dışı orman ürünlerinin bir kısmı yurtiçinde çeşitli sektörlerde hammadde olarak kullanılırken önemli bir kısmı ise ihraç edilmektedir. İhraç edilen kekik, defne, adaçayı, çam fıstığı ve kestane gibi odun dışı orman ürünlerinin miktarları ve elde edilen parasal gelirleri de sürekli bir artış göstermekte (Kurt vd., 2016:159) ve ürün çeşitliliği de gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum ODOÜ'nin ormancılık ekonomisine faydasını olumlu yönde etkilemektedir (Göksu vd., 2018:211).

Türkiye'de ilk olarak 1963 yılında yapılan ilk kalkınma planı ile ODOÜ'nden bahsedilmiştir. İlk yapılan kalkınma planlarında reçine ve sığla yağı üretimi ile orman köylerinde yaşayanlara istihdam yaratmak söz konusu iken, son kalkınma planlarında ODOÜ'nin üretilmesi, işlenmesi ve pazarlanmasıyla ilgili çeşitli politikalar benimsenmiştir (Yıldırım, 2011:19). Ayrıca Türkiye Ulusal Ormancılık Programında da (2004-2023) ODOÜ'nin sürdürülebilir bir şekilde kullanımına ve yerel halkın bu faaliyetlere katılımını mümkün kılacak uygun ortam ve mekanizmaların sağlanması gerektiğine değinilmiştir (TUOP, 2004:24). Birçok kalkınma planında ve ormancılık programında ODOÜ ile ilgili farklı politikalar geliştirilmiş ve benimsenmiş olmasına rağmen Orman Genel Müdürlüğü'nün 2010-2014 ve 2013-2017 dönemlerindeki iki stratejik planında da ODOÜ'ne yeterince eğer verilmediği ve bu yönüyle bu planlar Orman Genel Müdürlüğü'nün geliştirmeye açık ve zayıf bir yönü olduğunu ortaya koymuştur (OGM, 2009:38; 2012:25).

Bu çalışmada, Türkiye ormanlarında yayılış gösteren bazı önemli tali orman ürünlerinden 1988-2017 yılları arasında ne kadar ürün elde edildiği, bu ürünlerin tarife bedelleri, tevzi masrafları ve piyasadaki satış fiyatlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL METOT

Çalışma evreni olarak Türkiye seçilmiştir ve çalışma esnasında OGM'nin son olarak yayınlamış olduğu ormancılık istatistiklerinden faydalanılmıştır. OGM'nin ODOÜ'ni ton, adet, kilogram ve ster bazında ürettiği dikkate alınarak ton bazında üretim yapılan ürünlerden 5000 ton ve üzeri, kilogram ile üretimi yapılan ürünlerden ise 1000000 kilogram üzerinde ürün elde edilen ürünler tespit edilip çalışma gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ster ve adet bazında üretimi yapılan ürünler 2013 yılından günümüze kadar ODOÜ olarak değerlendirilmediği için dikkate alınmamıştır. OGM'nin ton ve kilogram bazında üretimini yaptığı ODOÜ Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ton ve Kilogram Bazında Üretimi Yapılan Odun Dışı Orman Ürünleri

ÜRÜN	BİRİM
Kestane	Ton
Keçiboynuzu (harnup) meyvesi	Ton
Kekik, işlenmemiş	Ton
Defne yaprağı, işlenmemiş	Ton
Kuşdili bitkisi (biberiye)	Ton
Adaçayı	Ton
Çıralı çam kök odunları	Ton
Çırasız çam kök odunları	Ton
Laden	Ton
Fıstıkçamı kozalağı	Kilogram
Sıklamen	Kilogram
Tavşanmemesi	Kilogram

Doğal mantar	Kilogram
Çahlar	Kilogram
Mersin yaprağı	Kilogram
Yosun	Kilogram

Belirlenen kıstaslara göre tespiti yapılan ürünlerin tarife bedelleri, tevzi masrafları ve satış masrafları OGM'nin yayınlamış olduğu 294/5 sayılı tebliği sayesinde, piyasadaki satış fiyatları ise internet yardımıyla tespit edilmiştir.

BULGULAR

Yapılan çalışma neticesinde ton bazında üretimi yapılan ürünlerin 1988'den günümüze yapılan toplam üretim miktarları 2017 de yapılan üretim miktarları, tarife bedelleri, tevzi masrafları, satış masrafları ve piyasadaki satış fiyatları Tablo 2'ye aktarılmıştır.

Tablo 2. Ton ile Üretimi Yapılan ODOÜ'nin 2017 Yılındaki üretimi, Tarife Bedeli, Tevzi Masrafı ve Piyasadaki Satış Fiyatı

Ürün Adı	Toplam Üretim (Ton)	2017(Ton)	Tarife Bedeli (TL)	Tevzi Masraf (TL)	Piyasadaki Satış Fiyatı (TL)
Kestane	10 843	6461,0	190	320	16000
Keçiboynuzu (harnup) meyvesi	5 962	669,0	60	240	17500
Kekik, işlenmemiş	59 923	1511,0	80	60	75000
Defne yaprağı, işlenmemiş	247 186	27678,0	80	90	100000
Kuşdili bitkisi (biberiye)	6 699	264,0	80	130	200000
Adaçayı	12 887	229,0	90	60	130000
Çıralı çam kök odunları	84 910	1630,0	1,48	6,36	-
Çırasız çam kök odunları	40 447	17791,0	0,49	1,59	-
Laden	11 134	258,0	80	240	200000

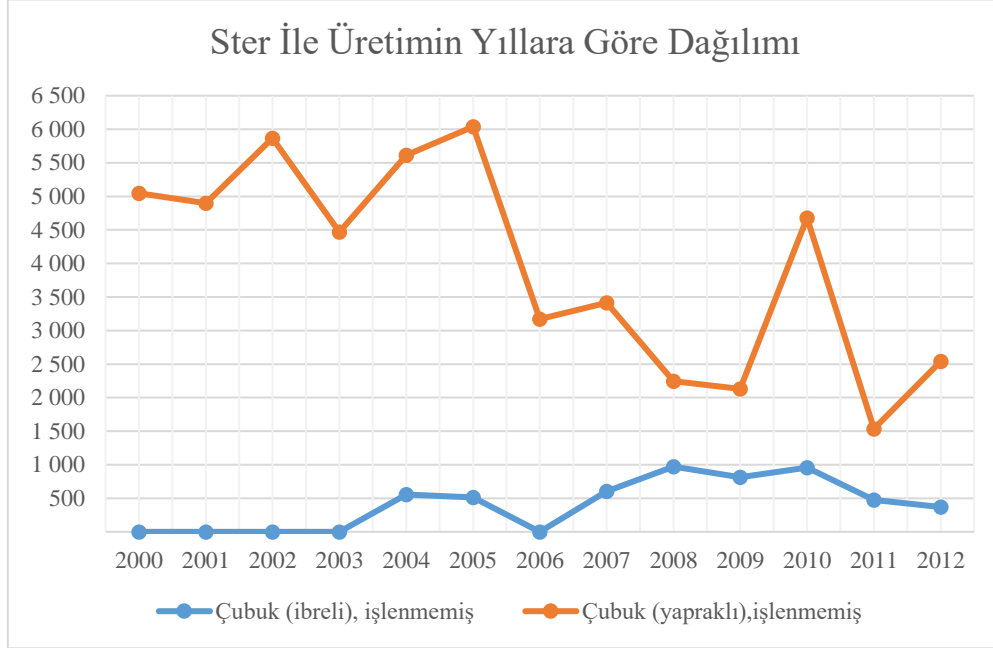
Tablo 2 verilerine göre 1988-2018 yılları arasında ton bazında en fazla üretim işlenmemiş defne yaprağında yapılmıştır. Aynı zamanda 2017 yılında en fazla üretim yine defne yaprağında yapılmıştır. Çırasız çam kök odunu ve çıralı çam kök odunu günlük yaşantımızda kullanılmadığı için internet üzerinde belirli bir fiyata sahip olan ürünler değillerdir. Yayımlanan tarife bedellerine bakıldığında en fazla değeri kestane almakta ve tevzi masraflarda da yine 320 TL değer ile kestane ilk sırada yer almaktadır. Son olarak internet üzerinden birçok farklı kaynaktan yapılan araştırma neticesinde piyasadaki satış fiyatları göz önüne alındığında en fazla değeri 200 bin TL ile laden ve biberiye almaktadır.

Yapılan çalışma neticesinde kilogram bazında üretimi yapılan ürünlerin 1988'den günümüze yapılan toplam üretim miktarları 2017 de yapılan üretim miktarları, tarife bedelleri, tevzi masrafları, satış masrafları ve piyasadaki satış fiyatları Tablo 3'ye aktarılmıştır.

Tablo 3. Kilogram ile Üretimi Yapılan ODOÜ'nin 2017 Yılındaki üretimi, Tarife Bedeli, Tevzi Masrafı ve Piyasadaki Satış Fiyatı

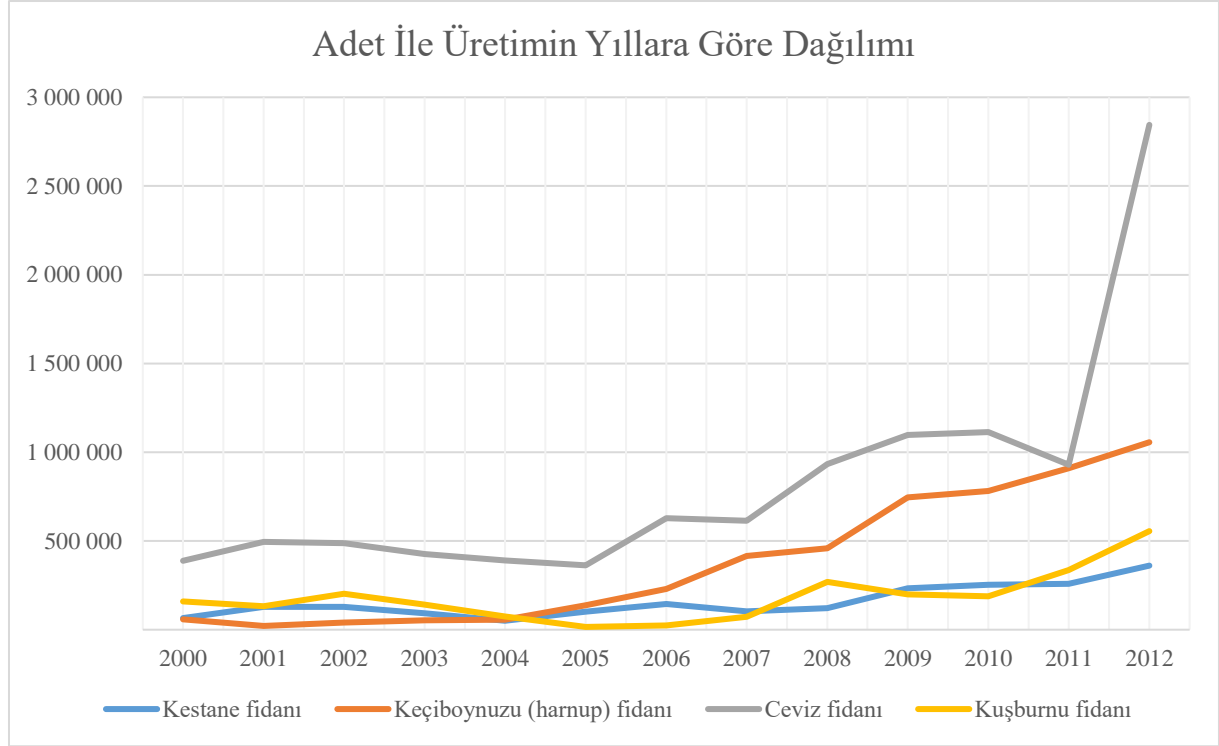
Ürün Adı	Toplam Üretim (Kg)	2017(Kg)	Tarife Bedeli (TL)	Tevzi Masraf (TL)	Piyasadaki Satış Fiyatı (TL)
Fıstıkçamı kozalağı	50 129 830	758 000	0,25	0,48	2,5-4
Sıklamen	1 150 074	8489	0,22	4,77	11-15(Adet)
Tavşanmemesi	1 369 416	29819	0,1	2,39	-
Doğal mantar	1 334 213	87864	0,55	4,03	15-18000
Çahlar	160 653 894	1176590	0,0006	0,0004	-
Mersin yaprağı	9 665 060	446500	0,08	0,07	226
Yosun	2 771 507	237054	0,12	0,48	355

Bahsi geçen yıllar arasında kilogram bazında en fazla üretim 160 milyon kilogramın üzerinde olan farklı çalı türlerinden elde edilmiştir. Aynı şekilde 2017 yılında yapılan üretimlere bakıldığında birinci sırayı yine çalı türleri almaktadır (1,2 milyon). Tarife bedelleri göz önüne alındığında en fazla değeri 0,55 TL ile doğal mantar türleri almakta, tevzi masraflar dikkate alındığında ise ilk sırayı 4,77 TL ile sıklamen bitkisi almaktadır. Son olarak piyasa değerine bakıldığında en fazla değeri doğal mantar türleri almaktadır. Ayrıca bu değer neredeyse 18 bin TL civarında olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan çalışma neticesinde adet ve ster bazında 2013'ten günümüze kadar üretim yapılmadığı tespit edilmiştir. Fakat bu ürünler 1988-2013 yılları arasında önemli miktarlarda üretime konu oldukları için yıllara göre ürün dağılımları ve toplam üretim miktarları Grafik 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Ster ile Üretimi Yapılan ODOÜ'nin Yıllara göre dağılımı ve Üretim Miktarları

Şekil 1 verilerine göre ster olarak üretimi yapılan ürünlerden ibrelî işlenmemiş çubuğun en fazla üretimi 2005 yılında 6000 ster civarında ve yapraklı işlenmemiş çubuğun en fazla üretimi ise 2008 ve 2010 yıllarında yaklaşık 1000 ster civarında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu iki ürünün 2013 yılına kadar ODOÜ olarak değerlendirilmesine rağmen günümüzde ürün sınıfını değiştirip odun ürünü olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Şekil 2. Adet ile Üretimi Yapılan ODOÜ'nin Yıllara göre dağılımı ve Üretim Miktarları Adet ile üretim verilerine bakıldığında, bu ürünlerin 2000-2013 yılları arasında odun dışı orman ürünü olarak değerlendirildiği söylenebilir. Bu yıllar arasında en fazla üretim neredeyse 11 milyon adet olan ceviz fidanıdır. Ayrıca Şekil 2'ye göre bütün ürün sınıflarında maksimum üretim 2012 yılında gerçekleşmiştir. Yapılan araştırma neticesinde odun dışı orman ürünleri sınıfından çıkarılan bu ürünler orman fidanlıklarında hem ağaçlandırma faaliyetleri için üretilmekte hem de halka açık şekilde satışlarının gerçekleştirilmesi için üretilmektedir.

SONUÇLAR

OGM 2000 yılına kadar 10 farklı ODOÜ elde ederken bu tarihten itibaren ürün yelpazesini genişletmiş ve bu sayı 37'ye çıkmıştır. Fakat 2017 yılından sonra bazı ODOÜ'nin statüsü değişmiş ve bu sayı 30'a gerilemiştir. Statüsü değişen ürünlerin bir kısmı odun ürünü olarak üretime devam etmiş bir kısmı ise Orman fidanlıklarında üretime ve satışa konu edilmiştir. Bir dönem artış gösteren ODOÜ sayısının 2017 yılında azalmış olmasının nedeni bu durumdur.

Ürünlerin internet üzerindeki satış fiyatlarıyla tarife bedelleri arasındaki uçurumun temel nedeninin ODOÜ'nin pazara uzak olması, ambalaj masrafları, gördükleri işlemler, reklam ve tanzim maliyetlerinin fiyata etki etmesi ile etkilenmiş olduğu söylenebilir. Fakat ODOÜ'nin Tıp, Eczacılık, Kozmetik gibi alanlarda kullanılması göz önünde bulundurulduğunda bu ürünlerin öneminin, çeşitliliğinin ve üretim miktarlarının artırılması ile birlikte tarife bedellerinin de revize edilmesi gerekmektedir.

ODOÜ'nin genel olarak orman arazilerinde ve ormanlarında pazara uzak olması nedeniyle ulaşım maliyetleri üretimi ve sevkiyatı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle maliyetlerinin düşürülmesi için birbirlerine yakın olan yörelere ortak toplama noktaları oluşturulmalı ve bu sayede elde edilecek kar oranı artırılmalı ve bu anlamda orman köylüsüne istihdam sağlayıcı etkilerinin araştırılması, artırılması dikkate alınmalıdır.

Günümüzde orman amenajman planlarında farklı işletme amaçlarına yer verilmesi nedeniyle ODOÜ'ninde bu işletme amaçlarına dahil edilmesi, öneminin artırılması ve envanterinin yapılması gerekmektedir.

ODOÜ'nin tarife bedelleri ve pazardaki satış fiyatları arasındaki anormal farklılık göz önüne alındığında OGM bu ürünlerin ya tarife bedelleri artırılmalı ya da kuracağı tesislerle birlikte ürünlerin ihtiyaç duydukları ambalajlama ve kurutma gibi farklı işlemleri kendi bünyesinde yapıp satış fiyatını ve kar oranını artırmalı ayrıca pazarda kendisine bu alanda yer açmalıdır.

REFERANSLAR

- Cesaro, L., Linddal, M., Pettenella, D., (1995). The economic role of non-wood forest products and services in rural development. *New Medit*, 6(2): 28-34.
- Chamberlain, J.L., Bush, R.J., Hammett, A.L., Araman, P.A., (2002). Eastern national forests: managing for nontimber products. *Journal of Forestry*, 100(1): 8-14.
- Göksu, E. ve Adanacioğlu, H., (2018). Türkiye’de odun dışı orman ürünlerinde doğrudan pazarlama. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 19(2): 210-218.
- Kızmaz, M. (2000). Policies to promote sustainable operations and utilization of non-wood forest products in Turkey. *Seminar Proceedings, Harvesting of Non-Wood Forest Products*. pp.97-112.
- Kurt, R., Karayılmazlar, S., İmren, E., Çabuk, Y., (2016). Türkiye ormancılık sektöründe odun dışı orman ürünleri: ihracat analizi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 18(2): 158-167.
- OGM, (2009). Orman Genel Müdürlüğü 2010-2014 Stratejik Planı. *OGM Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı*, Ankara.
- OGM, (2012). Orman Genel Müdürlüğü 2013-2017 Stratejik Planı. *Orman Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- TUOP, (2004). Türkiye Ulusal Ormancılık Programı 2004-2023. *Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını*. Ankara, 95s.
- Yıldırım, H.T., (2011). Türkiye’nin odun dışı orman ürünleri üretiminin ormancılık politikası açısından değerlendirilmesi. *I. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu*, 26-28 Ekim 2011, Kahramanmaraş, ss.18-25